

Михайлюк О. І.

магістр

Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»

Панов А. В.

кандидат історичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної політики
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»

Mykhailiuk Odarka

Master

Uzhhorod National University

Panov Alen

Candidate of Historical Sciences, Professor,
Head of the Department of International Politics
Uzhhorod National University

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

Анотація. У статті була проаналізована взаємодія між Україною та Європейським Союзом у сфері інновацій та інвестицій за останнє десятиліття. Були визначені ключові напрями співпраці та сфери знань, які привертають увагу обох сторін. Шляхом аналізу було уточнено фактори, що впливають на реалізацію співпраці в цих сферах на міжнародному рівні, та запропоновано заходи для зменшення їх негативного впливу. Всі висновки підтверджені міжнародними рейтингами та статистичними даними світових організацій. Також був запропонований метод оцінювання ефективності співробітництва у галузі інновацій та інвестицій, заснований на концепції сталого розвитку. Особливістю цього підходу є врахування економічного, екологічного та соціального впливу. Крім того, запропонований підхід дозволяє визначити привабливість окремих інноваційних проєктів для обох сторін з урахуванням ризиків та невизначеності. Надано рекомендації з метою підвищення ефективності співробітництва між Україною та країнами Європейського Союзу у галузі інновацій та інвестицій.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, регіон, інвестиційне співробітництво, інвестиційна привабливість промисловості регіону, індустріальні парки.

Вступ та постановка проблеми. Підписання та ратифікація Угоди про асоціацію та поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом відкривають нові перспективи для економічного зростання регіонів України. Впровадження євроінтеграційних змін можливе лише при умові ефективної регіональної економічної політики, спрямованої на збільшення привабливості промислового комплексу та його ролі як рушійної сили економічного розвитку регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В працях відомих дослідників, таких як Лазоренко Т.В. [1], Побоченко Л.М. [2], Ситар Л.Й. [3], Скоробогатова Н.Є. [4], Софіщенко І. [5], Черненко Н.О. [6], Макогін З.Я. [7], Яхно Т.П. [8] та інші, досліджується проблематика співпраці в сфері інвестицій між Україною та країнами-членами Європейського Союзу. Втім, слід відзначити, що проблема взаємодії в області промисловості між регіонами України та ЄС та її відповідність сучасним вимогам залишається недостатньо дослідженою, незважаючи на цінні наукові досягнення вчених.

Мета статті полягає в дослідженні еволюції глобального інноваційного оточення, визначенні та обґрунтуванні стратегій національних конкурентних переваг у сфері інновацій, а також виявленні можливостей, які надають інтеграційні процеси для посилення міжнародного співробітництва у галузі інновацій та інвестицій в індустріальні парки. Для досягнення цих цілей були використані методи абстрактно-логічного аналізу, структурно-логічного аналізу, порівняльного аналізу та статистичного аналізу.

Результати дослідження. Сучасна економічна динаміка суспільства все більше прив'язується до інноваційної моделі розвитку, що визначає економічний потенціал країни та її місце на світовому ринку. Процес інноваційної та науково-технічної діяльності є складним та тривалим перетворенням нових ідей і знань у конкретні економічні реалії.

Більшість досліджень в цій галузі акцентуються на виробничій концепції інноваційного розвитку, зосереджуючись переважно на продуктових та технологічних інноваціях. Однак, в умовах постійного та швидко змінного економічного оточення, ключовими факторами успіху стають не лише інновації в продукції, а й організаційно-управлінські нововведення. Це включає розробку відповідного механізму для впровадження комплексних стратегій інноваційного розвитку національної економіки.

Для забезпечення стійкого функціонування економіки країни у довгостроковій перспективі є необхідним створення ефективної структури національного господарства, що базується на використанні відновлюваних ресурсів та передових наукових технологій. Одним із першочергових завдань у формуванні такої структури в період активного використання природних ресурсів є впровадження національної інноваційної системи з високорозвиненою інфраструктурою та ефективними механізмами державного регулювання й підтримки.

Інноваційна стратегія розвитку національної економіки є комплексною концепцією, яка включає програмні напрямки, ключові механізми та заходи, спільні дії урядо-

вих органів, значної частини великих національних підприємств, середнього та малого бізнесу, наукових, проектних та освітніх установ, а також інфраструктури. Мета цієї стратегії полягає у підтримці населення на шляху до середньо- та довгострокового стійкого економічного зростання країни, шляхом створення конкурентоспроможних науково-орієнтованих виробництв та розвитку інноваційного середовища на базі новітніх знань і технологій.

За даними Національного банку України, у проміжку 2016–2020 років спостерігалось поступове зростання чистого припливу коштів за операціями *round tripping*, хоча в обмежених обсягах порівняно з попереднім періодом кризи. У 2016 році цей приплив становив 3,8%, у 2017 – 12,1%, у 2018 – 19,6%, у 2019 – 34,6% всіх прямих іноземних інвестицій в Україну. У 2020 році ця частка зросла до 50,9%, але обсяги залишилися досить низькими, складаючи всього 0,2 млрд доларів США.

У 2021 році чистий приплив коштів за операціями *round tripping* продовжив зростати, досягнувши обсягу 1,6 млрд доларів США, що склало 68,5% від усіх прямих іноземних інвестицій в Україну [10, с. 4].

За даними Національного банку України, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України станом на 31 грудня 2021 року склав 65 746,8 млн доларів США. Серед основних країн-інвесторів (рис. 1) були Кіпр (31,7%), Нідерланди (21,6%), Швейцарія (5,8%), Велика Британія (4,6%), Німеччина (4,6%), Австрія (3,0%), Люксембург (2,4%) і Франція (2,0%).

Згідно з платіжним балансом, опублікованим Національним банком, за перші вісім місяців 2023 року чистий приплив прямих іноземних інвестицій оцінювався у 2,9 млрд доларів США, з реінвестуванням доходів у сумі 2,3 млрд доларів США.

У 2022 році обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств в Україні становили 409660,0 млн гривень. Найбільш активними секторами були промисловість (30,8%), сільське, лісове та рибне господарство (12,6%), транспорт і складське господарство, поштова та кур'єрська

діяльність (12,1%), оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (9,0%), державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування (8,9%), будівництво (8,0%), охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (4,3%), інформація та телекомунікації (4,1%), операції з нерухомим майном (3,5%).

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишалися власні кошти підприємств та організацій, які забезпечили 68,6% всіх капіталовкладень протягом 2021 року. Доля кредитів банків та інших позик складала 5,0%. Фінансування з державного та місцевих бюджетів склало 17,6%. Інші джерела фінансування становили 3,3% усіх капіталовкладень.

У зв'язку з військовою агресією з боку Російської Федерації та введенням воєнного стану в Україні згідно з Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64, Верховна Рада та Уряд працюють над відновленням економіки, підтримкою підприємців та створенням умов для залучення інвестицій в Україну. З метою стимулювання залучення стратегічних інвесторів, підвищення інвестиційної привабливості країни та створення нових робочих місць, було прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» [13].

Заради привернення інвесторів до індустріальних парків різні країни використовують широкий спектр інструментів підтримки, включаючи податкові пільги, підготовку кваліфікованих кадрів, компенсацію соціального страхування, доступ до транспортної і логістичної інфраструктури, а також співфінансування інвестиційних проектів.

Однак головна підтримка індустріальних парків з боку держави (та місцевої влади) полягає в інженерній підготовці ділянок, забезпеченні енергією та водопостачанням, побудові транспортних мереж і прилеглої інфраструктури.

Отже, індустріальні парки представляють собою відокремлені земельні ділянки, спеціально призначені для промислового виробництва. Їх привабливість для інвесторів зумовлена наявністю готової зовнішньої інфраструктури.

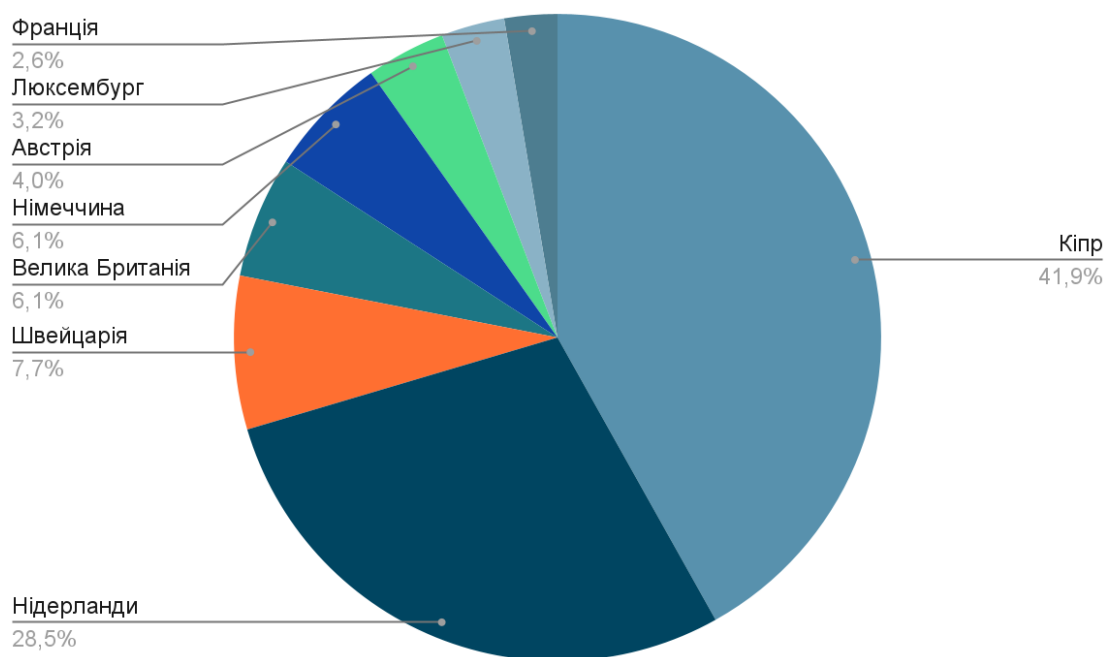

Рис. 1. Розподіл загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України по основних країнах-інвесторів станом на 2022 рік

Джерело: [10]

тури, сприяючи скороченню «часу до ринку», підтримкою інвестиційної діяльності державою, та наданням додаткових сервісів керуючої компанії.

Такий підхід забезпечує ефективну організацію бізнес-процесів та сприяє створенню вигідних умов для розвитку бізнесу в межах індустріальних парків.

На основі наявних звітів найвищий рівень забезпечення інженерно-транспортною інфраструктурою виявлений в 8 індустріальних парках (ІП): Соломоново, Мироцьке, Вінницький, Вінницький кластер холодильного машинобудування, Ланнівський, Спарроу Парк Львів, Л-Таун та Біла Церква. Всі інші ІП, особливо на заході України, мають низьку готовність та знаходяться лише на початкових етапах розвитку інфраструктури та облаштування території [12].

Господарська діяльність переважно проводиться одним учасником у індустріальному парку Вінницький кластер холодильного машинобудування.

До введення воєнного стану комерційна діяльність інших суб'єктів парку відбувалася в парках Свема (м. Шостка), Ланнівський (Полтавська область) та Біла Церква (на ділянці, що не включена до Реєстру).

Висока готовність до господарської діяльності була виявлена у ІП Коростень (де проводилася реконструкція приміщення складу в виробничий цех з виробництва меблів) та Мироцьке.

У двох ІП (Рівненський та Павлоград) ініціатори (відповідно Рівненська та Дніпропетровська облдержадміністрації) не мали права на управління землею, яка у 2021 році передана відповідним місцевим громадам в рамках децентралізаційної реформи.

Згідно з поданими звітами щодо функціонування ІП у 2022 році, було створено 116 нових робочих місць (6 керівних посад, 78 для учасників парків та 32 для інших суб'єктів парків). Всього в індустріальних парках було створено 935 робочих місць.

Також звітна вартість продукції склала 271,169 млн гривень, а обсяг експорту продукції – 234,367 млн гривень (виробництво та експорт здійснювалися лише одним учасником одного індустріального парку).

За даними управляючих компаній та/або ініціаторів створення індустріальних парків, на облаштування території парків у 2022 році було виділено 262,8 млн гривень (включаючи кошти місцевих бюджетів – 9 млн грн та інших джерел, переважно кошти ініціаторів приватних індустріальних парків та управляючих компаній – 253,8 млн грн).

Загалом, з моменту створення ІП заходи щодо їх розвитку були профінансовані на суму 1 644,41 млн грн, пере-

важно за рахунок коштів ініціаторів приватних індустріальних парків та управляючих компаній (1 432,223 млн грн), решта (212,186 млн грн) – за рахунок місцевих та державних бюджетів.

З державного бюджету України на 2022 рік видатки на розвиток індустріальних парків не проводилися.

Згідно з інформацією від Мінекономіки, в 2022 році учасники та інші суб'єкти ІП залучили інвестиції на суму майже 7,5 млн грн. Загалом з початку діяльності суб'єктами було залучено інвестицій на суму понад 460,5 млн грн.

Розглядаючи загальний стан готовності зареєстрованих індустріальних парків, можна відзначити, що в переважній більшості відсутні належна зовнішня інфраструктура та облаштування території.

Ці заходи вимагають значної мобілізації ресурсів протягом тривалого періоду (шонайменше 2 роки) для залучення нових учасників на територію ІВ.

Таким чином, за відсутності фізичних можливостей для розміщення учасників та інших суб'єктів інтелектуальної власності, швидкі та значні результати їх діяльності є недосяжними.

На 2023 рік планується реалізація ключових інвестиційних ініціатив у шести галузях. Наприклад, планується вкладення в сферу будівництва та проектування, а також виробництво будівельних матеріалів, обладнання та проектування. Окремі інвестиційні проекти в цій сфері становлять 32 проекти на загальну суму 30,8 мільярдів доларів США. У секторі енергетики планується реалізація 36 проектів, які включають виробництво «зеленої» енергії, водню та біометану, загальною вартістю 25 мільярдів доларів США. Деякі з інших ключових галузей включають логістику, аграрний сектор, видобування корисних копалин та охорону здоров'я, з відповідними інвестиціями в сумі 6,5 мільярдів, 700 мільйонів, 3,6 мільярдів та 300 мільйонів доларів США відповідно [12].

Висновки. Результати проведеного аналізу дозволили дослідникам оцінити поточний стан співпраці між регіонами України та Європейським Союзом у сфері виробництва та виділити головні проблеми, які виникають у цьому процесі. Вони також визначили напрями співпраці, впровадження яких може підвищити інвестиційну активність підприємств у регіонах, покращити їх технічний та технологічний розвиток, збільшити фінансування місцевих бюджетів, сприяти створенню нових робочих місць, збільшити обсяг експортованої промислової продукції та зменшити нерівності в економічному та соціальному розвитку регіонів загалом.

Список використаних джерел:

1. Лазоренко Т.В., Дудик А.В. Інвестиційне співробітництво України з Польщею. *Молодий вчений*. 2015. № 12(2). С. 63–66.
2. Побоченко Л.М. Інвестиційне співробітництво України з Європейським Союзом. *Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ*. 2011. № 1. С. 221–230.
3. Ситар Л.Й., Старик Р.Я. Інвестиційне співробітництво у прикордонних регіонах України в умовах інтеграційних процесів (на прикладі Львівської області). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 4. С. 140–147.
4. Скоробогатова Н.Є. Інноваційно-інвестиційне співробітництво України і ЄС у межах забезпечення сталого розвитку. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2014. № 11. С. 19–26.
5. Софіщенко І. Співробітництво Україна – ЄС: особливості сучасного етапу та можливості для територіальних адміністративних одиниць. *Економічний часопис – XXI*. 2009. № 1–2. С. 32–37.
6. Черненко Н.О., Лісняк В.О. Розвиток співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економічні науки»*. 2016. № 6(105). С. 128–135.
7. Яхно Т.П., Макогін З.Я. Пріоритетні напрями формування інвестиційної співпраці України із країнами Європейського Союзу. *Економічний часопис – XXI*. 2014. № 5–6. С. 21–24.
8. Буряк А.А., Мокляк М.В. та ін. Нові реалії та можливості відновлення інвестиційної активності в регіонах України в умовах європейської інтеграції. From the Baltic to the Black Sea Region: the national models of economic systems: International Scientific-Practical Conference, 25 March 2016. Riga, Latvia, 2016. P. 211–214.

9. Оцінка обсягів прямих іноземних інвестицій, в яких кінцевим контролюючим інвестором є резидент (round tripping) за 2010–2021 рр. Київ : Нац. банк України Департамент статистики та звітності, 2022. 14 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FDI_round_trippring_pr_2022-03-31.pdf (дата звернення: 12.10.2023).
10. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=93e0fdd8-41bc-4737-a700-75d32c29d885> (дата звернення: 12.10.2023).
11. Індустріальні парки в Україні – 2022 рік. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik> (дата звернення: 26.10.2023).
12. Інвестиційні можливості в Україні представлено на URC Marketplace в Лондоні. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=c9c4c8cd-f9a2-458f-92d8-64bbb0198f1c&title=InvestitsiiniMozhливostiV> (дата звернення: 22.10.2023).

References:

1. Lazorenko T. V., Dudyk A. V. (2015) Investment cooperation between Ukraine and Poland. *Young scientist*, no. 12(2), pp. 63–66.
2. Pobochenko L. M. (2011) Investment cooperation between Ukraine and the European Union. *Scientific Bulletin of the Institute of International Relations of the National Academy of Sciences of Ukraine*, no. 1, pp. 221–230.
3. Sitar L. Y., Staryk R. Ya. (2013) Investment cooperation in the border regions of Ukraine in the context of integration processes (on the example of Lviv region). *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, vol. 4, pp. 140–147.
4. Skorobogatova N. E. (2014) Innovation and investment cooperation between Ukraine and the EU in the framework of sustainable development. *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*, no. 11, pp. 19–26.
5. Sofishchenko I. (2009) Ukraine-EU cooperation: features of the current stage and opportunities for territorial administrative units. *Economic Journal – XXI*, no. 1-2, pp. 32–37.
6. Chernenko N. O., Lisnyak V. O. (2016) Development of cooperation between Ukraine and the EU in the field of innovation and investment activity. *Bulletin of the Kyiv National University of Technology and Design. Series "Economic Sciences"*, no. 6(105), pp. 128–135.
7. Yakhno T. P., Makohin Z. Y. (2014) Priority directions of formation of investment cooperation between Ukraine and the countries of the European Union. *Economic Journal – XXI*, no. 5-6, pp. 21–24.
8. Buryak A. A., Moklyak M. V. et al. New Realities and Opportunities for Restoring Investment Activity in the Regions of Ukraine in the Context of European Integration. *From the Baltic to the Black Sea Region: the national models of economic systems: International Scientific-Practical Conference, March 25, 2016*, pp. 211–214.
9. Estimation of the volume of foreign direct investment in which the ultimate controlling investor is a resident (round tripping) for 2010–2021. (2022) Kyiv: National Bank of Ukraine, Department of Statistics and Reporting, 14 p. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FDI_round_trippring_pr_2022-03-31.pdf (accessed October 12, 2023).
10. Information and analytical materials on the investment climate in Ukraine. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=93e0fdd8-41bc-4737-a700-75d32c29d885> (accessed October 12, 2023).
11. Industrial parks in Ukraine – 2022. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik> (accessed October 26, 2023).
12. Investment opportunities in Ukraine are presented at the URC Marketplace in London. Available at: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=c9c4c8cd-f9a2-458f-92d8-64bbb0198f1c&title=InvestitsiiniMozhливostiV> (accessed October 22, 2023).

ANALYSIS OF INNOVATION AND INVESTMENT COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE EU

Summary. The present study critically delves into the intricate dynamics characterizing the bilateral relationship between Ukraine and the European Union, particularly within the realm of innovation and investment, spanning the expanse of the past decade. In this comprehensive exploration, the focal points of mutual interest and cooperation were meticulously unearthed, shedding light on the converging knowledge domains that have captured the attention of both parties. Drawing from a nuanced analysis, the study aptly elucidates the multifaceted factors that wield considerable influence over the successful implementation of collaborative endeavors at the international level. Moreover, the study proffers a series of judiciously crafted measures designed to mitigate the harmful impact of these identified factors. Notably, the conclusions drawn from this rigorous analysis find corroboration in the empirical evidence derived from global ratings and statistical data proffered by esteemed international organizations bolsters the credibility of the study's findings. In a pioneering stride, the study also presents a novel framework for appraising the efficacy of collaborative efforts in innovation and investment, predicated on the foundational tenets of sustainable development. This novel approach stands distinguished by its holistic consideration of the economic, environmental, and social ramifications inherent in the collaborative processes. Furthermore, the proposed evaluative framework offers a discerning vantage point for ascertaining the attractiveness of individual innovative projects for Ukraine and the European Union member states, thereby factoring in the intricate interplay of risks and uncertainties that often underlie such initiatives. Complementing these scholarly contributions, the study proffers a series of strategic recommendations tailored to enhance the efficacy of cooperative initiatives between Ukraine and the European Union in innovation and investment. Through its comprehensive scope and intelligent insights, this study significantly contributes to the ongoing discourse surrounding international collaboration in the dynamic domain of innovation and investment.

Key words: foreign direct investment, region, investment cooperation, investment attractiveness of the region's industry, industrial parks.